

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETINING
KATTAQO'RG'ON FILIALI

Ro'yxatga olindi

№ BD-604105001.1,28

“TASDIQLAYMAN”

Direktor

Sh.R.Urakov

Pul muomilasi va banklar
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta'lim sohasi: 410000 – Biznes va boshqaruv

Ta'lim yo'nalishi: 60410500 – Bank ishi va auditi

Kattaqo'rg'on - 2021

Fan/modul kodi TFT2003		O'quv yili 2024-2025	Semestr 8	Kreditlar 3
Fan/modul kodi Tanlov		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Pul muomilasi va banklar	60	30	90
2.	I. Fanning mazmuni Bozor munosabatlari sharoitida pul muomilasi, bank tizimi xususan O'zbekiston Respublikasi kredit tizimining o'ziga xos xususiyatlari, uning rivojlanish bosqichlari, O'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish va erkinlashtirish, banklarda bozor talablariga mos keluvchi yangi xizmat turlarining tadbiq qilinishi, mijozlarning talab va takliflarini hisobga olish, yangi kredit vositalarini qo'llash, turli kredit institutlarining tashkil etilishi bilan bog'liq jarayonlarni yuzaga keltirdi. «Pul, kredit va banklar» fanida pul muomilasini tashkil etilishi, pul tizimini takomillashtirish, milliy valyutaning barqarorligini ta'minlash, banklarning paydo bo'lishi, uning rivojlanish bosqichlari, O'zbekiston Respublikasi bank tizimining shakllanishi, bank tizimi barqarorligini ta'minlash, bozor iqtisodiyoti sharoitida kreditni rivojlantirish qonuniyatlari, kreditning shakllari, zarurligi, xalqaro valyuta kredit munosabatlari, tijorat banklari likvidliligini ta'minlash kabi masalalar ko'rib chiqiladi. Bank-moliya tizimini islox qilish va yanada erkinlashtirishga yo'naltirilgan O'zbekiston Respublikasining qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va Vazirlar Maxkamasining qarorlari huquqiy asos bo'lmoqda va ular tijorat banklari resurs bazasini mustaxkamlash, shuningdek axoliga ko'rsatilayotgan bank-moliya xizmatlari sifatini oshirish borasida amaliy ishlar samarasini chuqurroq o'rganishni taqozo etadi. Prezidentimiz tomonidan qo'yilgan talablarga hamda Inqirozga qarshi choralar dasturiga qat'iy amal qilgan holda banklarning kapitallashuvini yanada ko'paytirish, uning investitsion faolligini oshirish, iqtisodiyotning istiqbolli tarmoqlarida ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, texnik va texnologik yangilash jarayonlarini moliyaviy qo'llab			

quvatlash, aholi va yuridik shaxslarning bo'sh pul mablag'larini bank aylanmasiga jalb etish orqali taklif etilayotgan xizmatlar qo'lamini kengaytirishga katta etibor berilayotganligini talabalarga xis ettirish.

«Pul muomilasi va banklar» kursi boshqa iqtisodiy fanlar bilan uzviy bog'liqdir. «Pul muomilasi va banklar» fani o'quv rejasidagi gumanitar fanlar ya'ni «Iqtisodiyot nazariyasi», «Iqtisodiy ta'limotlar tarixi» kabi fanlar, maxsus fanlardan «Bank ishi», «Bank menejmenti va marketengi», «Bank strategiyasi», «Bank risklari», «Moliya», «Buxgalteriya hisobi», «Audit» va boshqa birqator fanlar bilan o'zaro bog'liq. «Pul, kredit va banklar» fanidan amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish jarayonida kafedrada mavjud bo'lgan al'bomlar, slaydlar, tarqatma materiallar «Bank o'quv sinfi»da tashkil etilgan maxsus dastur, tijorat banklarning birqator nizom, hamda yo'riqnomalari va boshqa o'quv materiallaridan foydalaniladi.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.1. Fan tarkibiga qo'yidagi lar kiradi:

1-mavzu. «Pul muomilasi va banklar» fanining predmeti, vazifalari.

Pulning zarurligi

Fanning boshqa fanlar bilan bog'liqligi. Bozor iqtisodiyoti o'tishda kursning maqsadi va vazifalari. Tovar ishlab chiqarish va pulning zarurligi. Pulning mohiyati va uning xususiyatlari. Pul tovar qiymatining umumiy ekvivalenti. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tovar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatishning o'ziga xos xususiyatlari. Pul munosabatlarining bozor munosabatlariga muvofiqligi. Jaxon moliyaviy - iqtisodi inqirozi sharoitida tovar pul munosabablarining ahamiyati.

2- mavzu. Pulning funksiyalari va roli.

Talabalarga tovar ishlab chiqarish va pulning zarurligi, pulning mohiyati va uning zamonaviy talqini, pulning kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlari, pul tovar qiymatining umumiy ekvivalenti, bozor iqtisodiyoti sharoitida tovar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatishning o'ziga xos xususiyatlari, pul munosabatlarining bozor munosabatlariga muvofiqligi, pulning funksiyalari va ularga tavsif, pul funksiyalarining o'zaro bog'liqligi, pulning turlari, pulning xarid qobiliyati va unga ta'sir qiluvchi omillar, pulning iqtisodiyotdagi roli, YAIM va pul barqarorligi, iqtisodiyotni rivojlantirishda pul barqarorligini ta'minlashning o'rni, pulni emissiyasi, jaxon moliyaviy iqtisodiy inqirozi sharoitida pulning roli to'g'risida bilim berish.

3- mavzu. Pul turlari va ularning rivojlanishi

Talabalarga pul turlarini tasniflanishi, shundan buyum shaklidagi "natural pullar", tanga pullar, qog'oz pullar, kredit pullar va elektron pullar xaqida tushuncha berish. "Natural pullar"da ishlatilgan buyumlarni rivojlanib metal parchalarga aylanganligi. Tanga pullar va ularning afzalliklari va kamchiliklari. Qog'oz pullar, ularning oltin bilan ta'minlanganligi, infilyasiyaga moyilligi, qalbakilashtirilishi va undan himoyalanish. Xazina biletleri, banknotalar, ularni chiqarish (emissiya)si. Kredit pullar, veksel, banknota, cheklar va kredit kartochkalar. Elektron pullar va ularning rivojlanishi bo'yicha bilim berish. Jaxon moliyaviy iqtisodi-inqirozi jarayonida pul turlarini rivojlantirishning muximligi

4- mavzu. Pul aylanishi va uning tuzilishi.

Talabalarga pul turlarini tasniflanishi, shundan buyum shaklidagi "natural pullar", tanga pullar, qog'oz pullar, kredit pullar va elektron pullar xaqida tushuncha berish. "Natural pullar"da ishlatilgan buyumlarni rivojlanib metal parchalarga aylanganligi. Tanga pullar va ularning afzalliklari va kamchiliklari. Qog'oz pullar, ularning oltin bilan ta'minlanganligi, infilyasiyaga moyilligi, qalbakilashtirilishi va undan himoyalanish. Xazina biletleri, banknotalar, ularni chiqarish (emissiya)si. Kredit pullar, veksel, banknota, cheklar va kredit kartochkalar. Elektron pullar va ularning rivojlanishi bo'yicha bilim berish. Jaxon moliyaviy iqtisodi-inqirozi jarayonida pul turlarini rivojlantirishning muximligi

5- mavzu. Pul muomalasini tashkil qilish va pul massasi

Talabalarga pul muomilasi qonuni, pul massasi va bazasi, muomaladagi pul massasini boshqarish, pul multplikatori va unga ta'sir qiluvchi omillar, pul agregatlari va ularga tavsifnoma, O'zbekistonda pul agregatlari va ularning xususiyatlari, rivojlangan mamlakatlardagi pul agregatlari, pul muomalasini tartibga solish va barqarorlashtirishda Markaziy bankning roli. Pul muomalasi va pul massasining jaxon moliyaviy iqtisodiy inqiroziga tasiri. Jaxon moliyaviy iqtisodiy inqirozini oldini olishda bu borada ko'rilayotgan chora tadbirlar.

6-mavzu . Pul tizimining mohiyati, turlari va elementlari

Talabalarga pul tizimi va uning asosiy elementlari, pul tizimining turlari va ularning rivojlanish bosqichlari, zamonaviy pul tizimi, rivojlangan mamlakatlar pul tizimi va uning o'ziga xos xususiyatlari, rivojlanayotgan

mamlakatlarning pul tizimi va ularning o'ziga xos xususiyatlari yuzasidan bilim berish.

7- mavzu. O'zbekiston Respublikasining pul tizimi

Talabalarga O'zbekiston Respublikasida pul tizimi rivojlanishining tarixi, O'zbekiston Respublikasida mustaqil pul tizimining joriy qilinishi, 1991-1993 yillardagi pul muomalasi, so'mning muomalaga kiritilishi, 1994 yildagi pul islohoti, O'zbekiston Respublikasi pul tizimining amaldagi holati va asosiy maqsadi, pul tizimining barqarorligi va unga ta'sir qiluvchi omillar, milliy valyutaning konvertabelligini ta'minlash yo'llari to'g'risida bilim berish.

8- mavzu. Pul nazariyalari.

Talabalarga pul nazariyalari, pul nazariyalarining kelib chiqishi, turlari va namoyondalari, pulning metallik nazariyasi, pulning nominallik nazariyasi va uning manbalari, pulning miqdoriy nazariyasi va monetarizm, pulga keynsian, nokeynsian va boshqa qarashlar, zamonaviy pul nazariyalari va pul nazariyasining yangicha talqin qilinishi to'g'risida bilim berish.

9- mavzu . Inflyasiya va pul muomalasini barqarorlashtirishning usullari.

Talabalarga inflyasiya, uning mazmuni, kelib chiqish sabablari va shakllari, inflyasiyaning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari, pul muomalasini barqarorlashtirish va inflyasiyani bartaraf qilish yo'llari, pul islohotlari va uni pul muomalasini barqarorlashtirishdagi o'rni, talab va taklif inflyasiyasi, Markaziy bankning pul-kredit siyosati to'g'risida tushuncha berish. Jaxon moliyaviy iqtisodiy inqirozi sharoitida inflyatsiyani oldini olish borasida ko'riladigan chora tadbirlar.

10- mavzu. Xalqaro iqtisodiy aloqalar va ularning asosiy shakllari

Talabalarga xalqaro iqtisodiy aloqalar, valyuta tizimi va uning elementlari, O'zbekiston Respublikasining xalqaro iqtisodiy munosabatlari, O'zbekiston Respublikasida valyuta munosabatlari va uni tartibga solishning huquqiy asoslari, valyuta kursi va uning turlari, valyuta kurslariga ta'sir qiluvchi omillar va ularni boshqarish yo'llari, jahon valyuta tizimlari va uning rivojlanish bosqichlari, xalqaro hisob-kitoblarni tashkil qilish asoslari, xalqaro hisob-kitoblarning shakllari: hujjatlashtirilgan inkasso; bank o'tkazmalari bo'yicha hisob – kitoblar; akkreditiv shakli bo'yicha hisob-kitoblar va uning turlari; xalqaro hisob-kitoblarning boshqa shakllari, xalqaro hisob-kitob

shakllarini qo'llash va hisob-kitoblarni amalga oshirish, O'zbekistonda ko'llaniladigan xalqaro hisob-kitoblar shakllari bo'yicha bilim berish.

11-mavzu . Xalqaro valyuta munosabatlari va hisob-kitob operatsiyalari

Talabalarga xalqaro iqtisodiy aloqalar, valyuta tizimi va uning elementlari, O'zbekiston Respublikasining xalqaro iqtisodiy munosabatlari, O'zbekiston Respublikasida valyuta munosabatlari va uni tartibga solishning huquqiy asoslari, valyuta kursi va uning turlari, valyuta kurslariga ta'sir qiluvchi omillar va ularni boshqarish yo'llari, jahon valyuta tizimlari va uning rivojlanish bosqichlari, xalqaro hisob-kitoblarni tashkil qilish asoslari, xalqaro hisob-kitoblarning shakllari: hujjatlashtirilgan inkasso; bank o'tkazmalari bo'yicha hisob – kitoblar; akkreditiv shakli bo'yicha hisob-kitoblar va uning turlari; xalqaro hisob-kitoblarning boshqa shakllari, xalqaro hisob-kitob shakllarini qo'llash va hisob-kitoblarni amalga oshirish, O'zbekistonda ko'llaniladigan xalqaro hisob-kitoblar shakllari bo'yicha bilim berish.

12-mavzu . To'lov va savdo balanslari.

Talabalarga to'lov balansi va uni tuzish tamoyillari, to'lov balansining asosiy qismlari va bo'limlari, bir tomonlama o'tkazmalar, mamlakat tashqi savdo balansi va uning ahamiyati, valyuta tushumlari va chiqimlari, to'lov balansining aktiv qoldig'iga erishish yo'llari, xorijiy davlatlarda to'lov balansini tuzishning o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida bilim berish.

13-mavzu . Kreditning zarurligi, funksiyalari va ssuda foizi

Talabalarga fondlar (kapital)ning aylanishining o'ziga xos xususiyatlari va kredit zarurligining boshqa omillari, kredit ob'ektlari va uning sub'ektlari, kreditning mohiyati va uning funksiyalari, kreditning shakllari va turlari, kreditning tamoyillari va ularning mohiyati, kredit qonuniyatlari va chegaralari, bozor iqtisodiyoti sharoitida kreditning roli va ahamiyati, bank foiz stavkasi tushunchasi, ssuda foiziga ta'sir qiluvchi omillar, ssuda foizi normasi va uning o'zgarishi, bank depozit va kreditlariga foizlarni o'rnatish va hisoblash tartibi, qayta moliyalashtirish stavkasi va bank foiz stavkalari orasidagi bog'liqlik, bozor munosabatlari sharoitida ssuda foizining roli, xalqaro kreditning mohiyati va uning turlari, xalqaro kreditning shakllari to'g'risida bilim berish.

14- mavzu. Kreditning shakllari va turlari

Talabalarga kreditning shakllari, turlari va ularga tasnif. Tashqi

iqtisodiy munosabatlarda kredit va uning turlari. Kreditning tamoillari va ularning mohiyati. Bozor iqtisodiyoti sharoitida kreditning roli va ahamiyati. Kredit tamoillari va unga amal qilinmaganlikning oqibatida jaxon moliyaviy iqtisodiy inqirozining kelib chiqishining ayrim sabablari. Jaxon moliyaviy iqtisodiy inqirozidan chiqishda kredit va uning turlarini takomillashtirishning muxim ahamiyati xaqida tushunchalar berish

15- mavzu. Xorijiy davlatlarning kredit tizimi

Talabalarga turli davlatlarning kredit tizimi, ularning umumiy jihatlari, maqsadi va vazifalarining farqli tomonlari, AQSHning kredit tizimi, Angliyaning kredit tizimi, Germaniyaning kredit tizimi, ayrim sharq davlatlarining kredit tizimi va sobiq itifoq davridagi kredit tizimi, Rossiya davlatining kredit tizimi, Markaziy Osiyo davlatlarining kredit tizimi, hamda ularning o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida bilim berish.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi lar tavsiya etiladi:

1. "Pul, kredit va banklar" fanining predmeti, vazifalari. Pulning zarurligi.
2. Pulning funksiyalari va roli.
3. Pul turlari va ularning rivojlanishi
4. Pul aylanishi va uning tuzilishi.
5. Pul muomalasini tashkil qilish va pul massasi.
6. Pul tizimining mohiyati, turlari va elementlari.
7. O'zbekiston Respublikasining pul tizimi.
8. Pul nazariyalari.
9. Inflyasiya va pul muomalasini barqarorlashtirishning usullari.
10. Xalqaro iqtisodiy aloqalar va ularning asosiy shakllari.
11. Xalqaro valyuta munosabatlari va hisob-kitob operatsiyalari.
12. To'lov va savdo balanslari.
13. Kreditning zarurligi, funksiyalari va ssuda foizi.
14. Kreditning shakllari va turlari.
15. Xorijiy davlatlarning kredit tizimi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlarni tashkil etishning shakli va mazmuni

“Pul muomilasi va banklar” fanini o'rganuvchi talabalar auditoriyada olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash va modernizatsiyalashgan jamiyatdagi zaif gurux va qatlamlar muammolarini echishda ko'nikma hosil qilish uchun mustaqil ta'lim tizimiga asoslanib, kafedra professor-o'qituvchilari rahbarligida, mustaqil ish bajaradilar. Bunda ular qo'shimcha adabiyotlarni o'rganib hamda Internet saytlaridan foydalanib referatlar, esse, prezentatsiyalar va ilmiy dokladlar tayyorlaydilar, amaliy mashg'ulot sigadoir uy vazifalarini bajaradilar, ko'rgazmali qurollar va slaydlar tayyorlaydilar.

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanishga tavsiya etiladi.

- darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fanlarini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish;
- komp'yuter texnologiyalari tizimlari bilan ishlash;
- maxsus adabiyotlar bo'yicha referat, esse, prezentatsiyalar va konspektlar tayyorlash;
- talabaning o'quv-ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan adabiyotlar, monografiya va ilmiy to'plamlarni chuqur o'rganish;
- interaktiv va muammoli o'qitish jarayonida faol qatnashish;
- masofaviy (distansion) ta'limni tashkil etishda qatnashish.

Fan bo'yicha mustaqil ta'lim topshiriqlari oldindan berilganlar asosida taqdim etiladi

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladiganlar:

1. Tovar ishlab chiqarish va pulning zarurligi.
2. Pul munosabatlarining bozor munosabatlariga muvofiqligi.
3. Pulning funksiyalari va ularga tavsif.
4. Pul funksiyalarining o'zaro bog'liqligi.
5. Iqtisodiyotni rivojlantirishda pul barqarorligini ta'minlashning o'rni.
6. Naqd pulsiz hisob-kitoblar, uni tashkil qilish tamoyillari va rivojlantirish istiqbollari.
7. Pul agregatlari, ularga tavsifnoma va pulni tartibga solish amaliyoti va unga ta'sir qiluvchi omillar.
8. Pul agregatlari, ularga tavsifnoma va ularning amaliyotda qo'llanilishi.
9. Pul tizimining turlari va ularning evolyusiyasi.

	10. Inflyasiya, uning mazmuni, kelib chiqish sabablari va shakllari. 11. Muomaladagi pul massasi va uni boshqarish. 12. Pul islohotlari va uni pul muomalasini barqarorlashtirishdagi o'рни. 13. Talab va taklif inflyasiyasi. 14. Markaziy bankning pul-kredit siyosati to'g'risida tushuncha. 15. Pul nazariyalarining kelib chiqishi, turlari va namoyondalari.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari Dasturda ko'rsatilgan lar ma'ruza, seminar shaklida olib boriladi, shuningdek, fanning dolzarb masalalari talabalarga mustaqil ish sifatida o'zlashtirish uchun beriladi. Fan zamonaviy pedagogik texnologiyalarning • "Klaster"; • "Bumerang"; • "Fikrlar hujumi", • "Munozarali dars", • "FSMU" singari metodlari orqali hamda slaydlar, multimedia namoyishlari bilan o'tkaziladi va mashg'ulotlardagi ma'lumotlar multimedia vositalari yordamida taqdimot qilinadi.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni muvaffaqiyatli topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar: 1. Abdullaev YO., Qoraliev T. Pul.- T. "Mehnat" 1996 yil 2. Rashidov O.YU. va boshqalar. Pul, kredit va banklar. O'quv qo'llanma TDIU, «MAX-PRINT» MCHJ, 2008,- 432 b. 3. Abdullaeva SH. Pul va pul tizimi.- T. "O'qituvchi", 1997 yil Qo'shimcha adabiyotlar 4. Abdullaev YO., Boboqulov T. Kredit.- T. "Mehnat", 1996 yil 5. Abdullaev YO., SHoha'zamiy SH. Qimmatli qog'ozlar.- T. "Mehnat", 1997 yil 6. Abdullaeva SH. Pul, kredit va banklar.- T. "Moliya", 2000 yil 7. Elizavetin G. Pulnoma.-T. "YOsh gvardiya" nash. 1979. 8. Seliuev A.S. Dengi, Kredit, Banki./. - Spb.: Piter, 2007. – 432 s. 9. Mullajonov F. «O'zbekiston Respublikasi bank tizimi» T. "O'zBekiston" 2001 yil 10. Niyozov Z.D., Boboev SH.Q. Pul, kredit va banklar.-Samarqand, SamISI. 2008. 11. Jukov F. Dengi, kredit i banki.- M. YUNITI 2000 g. 12. "Bozor, pul va kredit" jurnallari. 2010-2011 yy. 13. "Bank axborotnomasi" gazetalari. 2010-2011yy.

	Elektron ta'lim resurslari www.mf.uz www.stat.uz www.bir.uz www.cer.uz
7.	Fan dasturi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali Kengashining 2021 yil <u>28.08</u> / -son bayyonomasi bolan ma'qullangan.
8.	Fan modul uchun mas'ullar: S.Axmedov– SamDU KF, “Raqamli texnologiyalari va iqtisodiyot” kafedrası assistenti
9.	Taqrizchilar: S.Axmedov – SamDU KF Aniq va tabiiy fanlar fakulteti “Raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot” kafedrası o'qituvchisi (ichki) S.B. Boboqulov - SamDU, Raqamli iqtisodiyot kafedrası katta o'qituvchisi. (tashqi)

Dastur mualliflari:	S.Axmedov
E-mail:	Sanjaraxmedov01@mail.ru
Tashkilot:	Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali Aniq va tabiiy fanlar fakulteti, “Raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot” kafedrası